

Pojem finančne vede.

Spisal **Valentin Žun**, c. kr. finančni tajnik.

Potreba je bila tista gonilna moč, ki je silila ljudi, da so se družili v zveze. V skupnosti ali v zvezah so skušali in še skušajo obvarovati in izpopolnjevati svoje telesne, duševne in нравne sile. Saj je nebroj potreb, ki jih sploh človek sam ne more zadovoljiti, pri katerih je vezan na skupnost ali zvezo ljudi; druge potrebe more zopet skupnost zadovoljiti nekoliko uspešneje, nego posameznik. Iz potrebe so zrasle tudi politične zveze.

Take politične zveze so dandanes občine. okraji, dežele in države; imenujemo jih tudi prisilne zveze, ker jim mora pripadati vsak, kdor biva v njihovem okolišu. Političnim zvezam pripada glavna naloga, da skrbе za gospodarske in javne potrebe svojih pripadnikov. Svojih lastnih potreb take prisilne zveze nimajo. Ako govorimo o občinskih, deželnih in državnih potrebah, moramo vedno misliti na potrebe občanov, deželanov in državljanov, katerih potrebe naj se zadovolje s sredstvi občine, dežele ali države.

Pač so različni nazori o tem, kaj spada med take potrebe, za katere mora skrbeti država (dežela, občina). Nemogoče je naštetati naloge, ki bi pripadale v vseh časih ali v vseh krajih državi, deželi ali občini. V tem oziru je moči kvečjemu postaviti relativno pravilo, kaj naj se v gotovi dobi kot minimum zahteva od države ali drugih prisilnih zvez. Pravni red v državi in varnost pred vnanjimi napadi se pač lahko smatra kot predpogoj za eksistenčno pravico države, toda tekom stoletij so se bistveno

Posebno uporabljeni viri: Dr. J. Kaizl, Finančni věda, 2. izd. 1892; Prof. Luigi Cossa, Primi elementi di scienza delle finanze, 9. izd. 1905; G. Ricca Salerno, Manuale di scienza delle finanze 1888; J. J. Janžul, Osnovanye načala finansovoj nauki 1890; K. Th. Eheberg, Finanzwissenschaft 1901; K. H. Rau, Grundsätze der Finanzwissenschaft, 5. izd. 1864/65; Roscher, System der Finanzwissenschaft, 5. izd. 1901; R. v. Baght, Finanzwissenschaft 1903.

predrugčili nazori o državnih nalogah, in to vsled zgodovinskih dogodkov in pa posebno vsled razvoja človeške kulture.

Najti meje med tem, kaj je v gotovih dobah naloga prisilnih zvez in katerih prisilnih zvez, ali z drugimi pesedami, kaj spada k skupnim potrebam, katere morejo sploh ali najbolj uspešno zadovoljiti le prisilne zveze in katere izmed teh zvez, — to je gotovo najtežavnejše in najspornejše vprašanje politike.

Vsaka naloga, ki naj jo država izpolni, pa zahteva gospodarskih sredstev ali dobrin. Če se od države tudi ne zahteva nič drugega kakor to, da skrbi za red v notranjosti, treba ji je sredstev, da more vršiti to nalogo. Država mora torej imeti tudi svoje gospodarstvo, ona mora pridobivati dobrine, upravljati jih in porabljati.

Gospodarstvo države in drugih političnih zvez se ponavadi imenuje njih finančno gospodarstvo. Beseda financa, ki izhaja iz srednjeveške latinščine (finare = plačati, financia, finatio = plačilo v gotovini) je prvotno značila vsakovrstne javno- in zasebnopravne postopke, ki so se nanašali na denarstvo in gospodarstvo sploh, toda že v 16. stoletju vidimo pri Francozih, da so s tem izrazom zaznamovali državno gospodarstvo. Iz Francije je pojem prešel tudi na druge kulturne države; tako govorimo sedaj o finančnem gospodarstvu države, dežele, občine ali pa tudi o državnem, deželnem, občinskem gospodarstvu.

Pri vsakem rednem gospodarstvu opazujemo več vrst delavnosti. Najprej se sestavi gospodarski načrt, po katerem se skušajo potrebni izdatki spraviti v sklad s sredstvi, ki z njimi razpolaga gospodareča oseba. Na podlagi tega načrta se pridobivajo, upravljajo in porabljajo sredstva, ki so potrebna po načrtu, koncem upravne dobe se pa napravi račun o gospodarstvu.

Tudi pri prisilnih ali javnih gospodarstvih, kakor moremo v ožjem pomenu besede tudi imenovati prisilna gospodarstva, so zastopane vse te vrste gospodarske delavnosti. Vendar tvori pri javnih gospodarstvih gotovo najvažnejši del gospodarske delavnosti pridobivanje dobrin, ki so potrebne, da more država (dežela, okraj, občina) vršiti svoje naloge. Pridobivanju dobrin odgovarja poraba dobrin, produkciji sledi konsumpcija.

Finančna veda je nauk o finančnem gospodarstvu države in drugih prisilnih zvez. Cossja pravi isto z drugimi besedami: »Finančna veda je nauk o državni imovini (del patrimonio pubblico). Ona uči, kako se le-ta najbolj pridobiva, upravlja in porablja«. Kaizl omejuje to opredelbo, imenujoč finančno vedo »samostalno vedo, koje predmet je gospodarska pridobitna delavnost političnih zvez (hospodářská nabývací činnost' politických svazků)«, ker ima v mislih le pridobivanje dobrin kot poglavitno stran gospodarske delavnosti prisilnih zvez. Ta češki državnik v svoji izborni pisani knjigi o finančni vedi prav duhovito razvija svojo misel, da je naloga finančne vede razpravljati le o pridobitni delavnosti države (dežele i. t. d.), dočim spada uprava in poraba dobrin v upravnostvo.

Splošno pa večina, zlasti nemških finančnih znanstvenikov deli finančno vedo v tri dele in sicer nauk 1.) o dohodkih, 2.) o izdatkih in 3.) o razmerju med dohodki in izdatki; se veda se nauk o izdatkih razpravlja po navadi prav na kratko, le radi popolnosti, ker sega to poglavje večinoma v druge discipline.

Kakor vsaka veda mora tudi finančna veda svojo snov sistematično predstavljati, logično vzporejati, preiskovati vzroke in učinke in izvajati tendence, ki izhajajo iz razvoja predmeta.

Toda današnja finančna veda se ne zadovoljuje s to teoretično nalogo. Ona si je začrtala tudi nadaljni smoter, da razvija nauke in postavlja načela, kako se najprimerneje vodi finančno gospodarstvo, ona hoče biti navodilo za praktično finančno politiko.

Že stari Rau je v svoji opredelbi finančne vede poudarjal ravnokar omenjeni moment, imenujoč finančno vedo znanost »von der besten Einrichtung der Regierungswirtschaft oder von der besten Befriedigungsweise der Staatsbedürfnisse durch sachliche Güter«. Nekateri finančni znanstveniki vidijo v tem celó glavno nalogo finančne vede. Prav odkrito se kaže to pri ruskem znanstveniku Janžulu, ki pravi v svoji knjigi: »Finančna veda je nauk o javnem gospodarstvu, imajoč za svojo nalogo razlaganje tistih pravil, ki bi morala biti **upoštevana**

(kotoryja dolžny byt^o sobljudaemy) pri pridobivanju materialnih sredstev, potrebnih za izpolnjevanje javnih nalog Finančna veda kaže le, kaj bi moralo biti (čto dolžno byt^o) v gotovem času in v gotovem kraju, tako da so njeni zaključki vsegdar pogojni in ne morejo imeti splošnega značaja»

Povsem pritrjujemo Kaizlu, ki pravi, da si mora biti finančna veda svesta teh svojih dveh velikih in različnih nalog, ker nejasno mešanje teorije s prakso duši razvoj teorije. Pravilno pa naglašja Cossa, da se morata znanost in praksa vzajemno izpopolnjevati in je napačno misliti, da more druga nadomestiti drugo; znanost razlaga, praksa pa izvršuje.

Naloga finančne vede mora biti splošna, ona predstavlja finančne pojave sedanjosti in preteklosti. Svojo snov crpa iz finančne zgodovine, ki opisuje finance javnih gospodarstev v časovnih premembah; iz finančne statistike, ki kaže v številkah dohodke, izdatke, posojila i. t. d., in iz finančnega prava, iz katerega se spoznavajo zakoni, odredbe in navodila, nanašajoča se na finance. Naloga finančna vede je torej, kakor dobro pripominja Eheberg, mnogo obširnejša nego naloge ravnokar omenjenih disciplin. Dočim namreč te discipline državno gospodarstvo predstavljajo le v njegovih konkretnih pojavih z ozirom na čas in kraj, preiskuje finančna veda to, kar je splošno, trajno in potrebno v menjajočih se pojavih, in vpoštevata sedanjost tako kakor preteklost in prihodnost. Te pri večini finančnih znanstvenikov zastopane misli se pač ne krijejo z nazorom Janžulovim, kakor smo ga omenili zgoraj.

Iz zasebnega gospodarstva državljanov crpa finančno gospodarstvo svojo moč, narodno gospodarstvo stavi in določa meje državnemu gospodarstvu. Velik del zasebnega imetka, zasebnega letnega dohodka se namreč odmeni za zadovoljitev skupnih potreb družbe ali v dosego državnih ciljev; kako se to godi, iz kakega vzroka in po kakih zakonih, to razlaga finančna veda. Po materialni strani spada torej finančna veda v narodno gospodarstvo (nacionalno ekonomijo). Po izvršujočih svojih organih pa pripada med upravne vede. Ona tudi ne more popolnoma vnemar puščati smotrov uprave, za katere dela ravno finančno gospodarstvo; zato se mora v sploš-

nem pečati tudi z izdatki in potrebščinami, in ne samo z dohodki. Pri tem zopet prihajamo na svojo prvotno razdelitev snovi finančne vede.

Čeprav finančna veda spada po svoji naravi v narodno gospodarstvo in upravnost, vendar jo sedaj do malega vsi finančni znanstveniki obdelujejo kot posebno vedo.

Že posebne vrste naloga, ki ji pripada, njena važnost, ogromna snov, ki jo zavzema pri sedANJI kompliciranosti državnega gospodarstva in državnih dohodkov še posebej, upravičuje njeno samostojnost. Saj so se finančni pojavi obravnavali zlasti v zadnjem polstoletju tako intenzivno, da si ne moremo niti prav misliti, da bi se ta ogromna, znanstveno predelana snov mogla smatrati le za nekaj dodatek narodnega gospodarstva ali pravne vede.

Adam Smith, oče narodno-gospodarske vede, je v svojem slovečem letu 1776 izdanem delu »An inquiry into the nature and the causes of the wealth of nations« ustanovil važno podlago za nadaljni razvoj finančne vede. Nemški in posebno tudi italijanski znanstveniki so jo razvili v prejšnjem stoletju v samostojno vedo.

